

62. Luzerne: de teelt

Luzerne kan zich verheugen in een toenemende belangstelling. Biologische akkerbouwers zien in de teelt van luzerne een mogelijkheid om een bodemverbeteraar, onkruidonderdrukker en stikstofbinder in de vruchtwisseling te krijgen. Akkerbouwers verbouwen luzerne vooral voor levering aan de drogerij, want vermarkting van het verse of ingekuilde product valt nog niet mee, vooral door de hoge transportkosten. Maar ook veehouders beginnen steeds vaker luzerne te verbouwen, vooral vanwege de hogere droogte resistentie (lange penwortel!) en eventuele rantsoentechnische voordelen (zie vlugschrift 63). De ervaringen van Mts van Liere, Jan van de Hurk en Felix Huntjes met luzerne op droogtegevoelige grond zijn positief. Luzerne past overigens lang niet overal, want het kan slecht tegen zure grond, ondoorlatende lagen en wateroverlast. En vooral: blij zoveel mogelijk van de luzerne af, want je kan eigenlijk alleen maar schade doen. Vooral voor rijschade is luzerne gevoelig. En als een luzerne plant wegvalt is er een blijvende open plek.

De teelt ziet er ongeveer als volgt uit:

- zaaien: 30-35 kg zaaizaad, geënt om een goede stikstofbinding te krijgen.
- zaaitijdstip: begin september (zodat er niet meer gemaaid hoeft te worden voor de winter) of maart/april (met name als een hoge onkruiddruk wordt verwacht). Bij een voorjaarsinzaai kan luzerne ook met 50 kg/ha gerst worden ingezaaid om het onkruid te onderdrukken. Het graan wordt dan samen met de eerste snede gemaaid. Luzerne als onderzaai in graan voor GPS heeft een matige slagingskans.
- bemesting: er wordt meestal eenzelfde bemesting als voor gras aangehouden (25 à 50 kuub drijfmest), bij voorkeur zo snel mogelijk na een maaisnede gegeven (vanwege rijschade). In principe kan het ook zonder bemesting (als bodemvruchtbaarheid voldoende is, vooral pH, P en K-toestand) met als voordeel dat er nog minder kans op rijschade is.
Ter indicatie: per ton droge stof onttrekt luzerne ongeveer 3 à 4 kg P en 30 à 35 kg K.
- oogsten: liefst met een maaier/kneuzer (om stengels beter te laten drogen) in middag (meer suikers), volgende ochtend wiersen en in middag oogsten. Vaker schudden heeft altijd tot gevolg dat er veel blaadjes (met hoogste kwaliteit) afbreken. Indien het echt noodzakelijk is: schudden en wiersen als het gewas nog vochtig is.
De beste maaihoogte van luzerne is iets hoger dan van grasklaver (6 à 10 cm) om de jonge spruiten niet te veel te beschadigen.
Luzerne wordt meestal gehakseld om een betere conservering te krijgen en om de opname van de grove stengels te verbeteren.
- oogsttijdstip: traditioneel, voor drogerij, wordt luzerne slechts 3* per jaar gemaaid. De hoge droge stof productie gaat dan wel gepaard een lagere voederwaarde. Voor een hogere voederwaarde kan 4* of 5* per jaar geoogst worden, met als risico dat plant teveel wordt uitgeput.
Voor het oogsttijdstip kijk je bij de eerste snede vooral naar de nieuwe scheuten onder aan de stengel. Als deze uit beginnen te lopen moet je maaien. Wacht je te lang dan zijn de nieuwe scheuten te groot en worden deze ook afgemaaid (met hergroei-ertraging als gevolg). De eerste snede is vaak 2 weken later dan grasklaver. Op dat moment zijn er alleen nog maar groene dichte bloemknoppen te zien. Bij latere snedes zijn veelal niet de scheuten maar de bloemknoppen de beste indicator: als er vooral groene bloemknoppen te zien zijn met her en der wat open bloemen (maximaal 10%) is het tijd om te oogsten. Bij langer wachten neemt de voederwaardekwaliteit snel af. Bij eerder oogsten wordt de plant te snel uitgeput (vooral bij laatste twee snedes)
- de laatste snede van luzerne is van speciaal belang. Enerzijds moet er geen pak luzerne de winter in gaan vanwege verrotting, anderzijds moet de plant voldoende reserves hebben. Voor dit laatste moet de plant vanaf begin september tot begin oktober ongestoord kunnen groeien. Medio oktober kan er weer gemaaid worden.

Luzerne kan vooral in het tweede jaar geweldig produceren (wel 13 tot 15 ton ds per hectare). In het eerste jaar is de productie lager en afhankelijk van het moment van inzaai. In het voorjaar ingezaaide luzerne kan 1 keer minder geoogst worden dan de eind augustus ingezaaide waardoor de productie wel 2 à 3 ton ds lager ligt.

Afgelopen jaar heeft er bij René Keulen (St. Geertruid, Limburg) een vergelijking plaatsgevonden tussen luzerne en twee grasklavermengsels voor te maaien (zie vlugschrift 40). De gewassen zijn begin september 2000 gezaaid na een graangewas op een redelijk droogtegevoelige, zware lössgrond. In dit eerste jaar valt op dat de productie van luzerne wat achter blijft. Dit ondanks dat de eerste snede pas laat geoogst werd (wat een must is voor luzerne). Tijdens de vrij droge maanden juni en juli was de productie van luzerne en grasklaver vrijwel gelijk. Hieruit mag voorzichtig geconcludeerd worden dat maaimengsels met rode en witte klaver op deze redelijk droogtegevoelige grond niet onder doen voor luzerne.

Een ander opvallend punt, wat vooral akkerbouwers negatief beoordelen, is dat de luzerne lang open blijft (pas eind mei redelijk gesloten). Hierdoor, en door de gevoeligheid voor structuur en rijshade, is luzerne gevoeliger voor veronkruiding. Mede daarom worden de kopkokers bijvoorkeur met grasklaver en niet met luzerne ingezaaid.

Tabel: Vergelijking productie grasklaver en luzerne op löss

		Luzerne	Primastos	Eco-maaien
Snede 1	ton ds/ha	4,0	5,0	5,4
Snede 2	ton ds/ha	3,2	3,5	3,4
Snede 3	ton ds/ha	3,0	2,6	2,4
Snede 4	ton ds/ha	2,8	2,9	3,0
Totaal ton ds /ha¹⁾		13,0	13,9	14,2
% klaver			59	56
Stikstofopbrengst	kg N/ha	482	479	463

¹⁾ Begin november is nog een lichte 5e snede geoogst maar deze is niet in deze berekening meegenomen

Jan van de Hurk vat het nog eens mooi samen: "Luzerne is een gemakkelijk gewas, als je er maar zoveel mogelijk vanaf blijft en niet denkt dat je klaver aan het telen bent".

Bron: gegevens zijn afkomstig van proef in kader van project "Biologische teelt van voedergewassen op lössgronden". Naast informatie van genoemde boeren is ook gebruik gemaakt van informatie uit: PAV, 1998, "Teelt van luzerne".

Jan de Wit
Jandewit@louisbolk.nl